

УДК 332.021

Оксана КВАСНИЦЯ

ІМПЕРАТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Досліджено зміст фінансової політики органів місцевого самоврядування та обґрунтовано вплив процесів децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні. Визначено пріоритети формування фінансової політики органів місцевого самоврядування, що спрямовані на розробку ефективних заходів щодо саморозвитку та забезпечення фінансової самодостатності місцевого самоврядування. Узагальнено пріоритетні напрями фінансової політики органів місцевого самоврядування в умовах поглиблення процесу децентралізації влади.

Ключові слова: фінансова політика органів місцевого самоврядування, децентралізація влади; бюджетна децентралізація; об'єднані територіальні громади.

Оксана КВАСНИЦЯ

Императивы реализации финансовой политики органов местного самоуправления в условиях децентрализации

Исследовано содержание финансовой политики органов местного самоуправления и обосновано влияние процессов децентрализации на стимулирование экономического роста территориальных общин в Украине. Определены приоритеты формирования финансовой политики органов местного самоуправления, направленные на разработку эффективных мер по саморазвитию и обеспечению финансовой самодостаточности местного самоуправления. Обобщены приоритетные направления финансовой политики органов местного самоуправления в условиях углубления процесса децентрализации власти.

Ключевые слова: финансовая политика органов местного самоуправления, децентрализация власти; бюджетная децентрализация; объединенные территориальные общины.

Oksana KVASNYTSIA

The imperatives of the financial municipal policy realization under decentralization

Introduction. The problem of ensuring the self-sufficiency of the local governments is multidimensional and requires a comprehensive solution of the issues of effective fund management at the local level, encouraging the local governments to increase their own revenue base, promoting socio-economic development of the territories. To solve them the reasonable and balanced financial policy is needed, which will form the basis for effective management of funds, ensure socio-economic development of the territories, make full use of their potential and will provide self-sufficiency of the local communities.

Purpose. *To explore the peculiarities of implementation and orientation of the decentralization processes taking place in Ukraine in terms of reformation of the financial policy of the local authorities; to determine the specificity and the potential of their influence to encourage the development of the local communities in Ukraine.*

Results. *The prerequisite of the formation of the financial policy of local government lies in its organic subordination of socio-economic policy areas based on the performance of functions and tasks of the local authorities and requires appropriate financial resources.*

The most important task of the financial policy at the local level is to give the local authorities means to fulfill all their tasks set.

The alternative forms of problem solving of the local importance is the cooperation of the local authorities with the population in the development process and decision-making regarding the life of the local community, making it possible to ensure a real impact on management decisions, which can substantially improve the life of the community. With this purpose we need to introduce the restructuring of the system of information interaction between the government and the society, which should become one of the main priorities of the communities and include the development of information resources, information infrastructure, communication tools, information and regulatory support of the development process for the sustainable development of the territory.

Conclusion. *The effective financial policy of the local authorities should be aimed at creating favorable conditions for sustainable socio-economic development of the territories, the formation of new adapted to the modern realities mergers of the local communities under the conditions of decentralization of budgetary relations, taking into account the economic and political situation in the country.*

Keywords: *the financial policy of the local government, decentralization of power, fiscal decentralization; merged municipalities.*

JEL Classification: R580.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення самодостатності органів місцевого самоврядування є багатоаспектною і вимагає комплексного вирішення питань ефективного управління коштами на локальному рівні, мотивації органів місцевого самоврядування до нарощування власної дохідної бази, стимулювання соціально-економічного розвитку територій. Для їх вирішення потрібна обґрунтована і виважена фінансова політика, яка формує основу для ефективного управління коштами на місцях з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територій, повного використання потенціалу та забезпечення самодостатності територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан та системні проблеми формування й реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування в Україні висвітлені у працях провідних українських вчених: С. Буковинського, В. Кравченко, О. Кириленко, І. Луніної, О. Музики, К. Павлюк, Л. Тарангул та ін. Проблема децентралізації є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких: С. Біла, О. Дроздовська, Н. Корень, М. Корявець, А. Кулай, М. Корягін, А. Матвієнко, В. Мельниченко, Н. Мельтюхова, С. Осипенко, О. Петренко, О. Прієшкіна, С. Савчук, Р. Сметанін, Т. Тарасенко, Б. Шевчук та ін. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, існує

необхідність глибшого обґрунтування сутності фінансової політики органів місцевого самоврядування, теоретичних і практичних засад її реалізації в сучасних умовах децентралізації державної влади.

Комплекс сформульованих вище проблем, що висвітлюють українські вчені, визначає базові напрями та пріоритети дослідження оптимізації фінансової політики органів місцевого самоврядування з урахуванням системних викликів євроінтеграції, що постали сьогодні перед країною. Водночас, питання децентралізації, як основи розробки та впровадження нової фінансової політики органів місцевого самоврядування, у дослідженнях українських науковців розглянуті недостатньо, зокрема не знайшли детального висвітлення й питання щодо впливу процесів децентралізації на економічне зростання територіальних громад в Україні.

Мета статті – дослідити особливості реалізації та спрямованість процесів децентралізації, що відбуваються в Україні в умовах реформування фінансової політики органів місцевого самоврядування, визначити специфіку та потенціал їх впливу на стимулювання розвитку територіальних громад в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатогранна роль місцевих бюджетів зводиться до того, що вони виступають фінансовим підґрунтям для реалізації державної регіональної політики та вважаються фондами грошових коштів, з яких органи місцевого самоврядування черпають ресурси для виконання покладених на них повноважень.

Для того, щоб місто, регіон та область були здатними забезпечити виконання своїх завдань, вони повинні володіти відповідним обсягом фінансових ресурсів, які дадуть змогу використовувати ці ресурси на задоволення власних потреб. Основним у такому випадку виступає принцип самостійності, спрямований на коректне та збалансоване

формування місцевих бюджетів. Оскільки громада є територіальною основою для створення та діяльності органів місцевого самоврядування, податковий потенціал бере активну участь. Ймовірно, що формування фінансово самодостатніх адміністративно-територіальних одиниць потребує змін не тільки у податковому та бюджетному законодавствах, але й у територіальних розмірах громад, районів і регіонів [1].

Наукове вивчення теоретичних основ фінансової політики на місцевому рівні є особливо актуальним в контексті реформи децентралізації державного управління, яка широко обговорюється в Україні.

Вітчизняні науковці справедливо пов'язують фінансову політику місцевого самоврядування з цілями економічної політики регіону та її соціальною спрямованістю, сутність якої полягає у забезпеченні нарощування економіко-бюджетної потужності регіону за умови збалансованості всієї його економіки [2].

Як правило, сутність фінансової політики місцевих органів влади розглядають як систему заходів, спрямованих на ухвалення управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів у регіонах із урахуванням особливостей їх розвитку та з метою безперервного фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування коштами для виконання власних і делегованих повноважень. Відповідно до такого трактування значення фінансової політики місцевих органів влади полягає в тому, що вона являє собою заснований на нормах законодавства процес управління механізмом формування і використання фондів грошових коштів, призначених для забезпечення повноцінного виконання специфічних функцій місцевого самоврядування [3, с. 95].

Російські вчені визначають фінансову політику місцевого самоврядування як ці-

леспрямовану, науково-обґрунтовану діяльність місцевих органів влади з приводу створення на основі ефективного використання соціально-економічного потенціалу територій фінансової бази, достатньої для вирішення проблем соціального й економічного розвитку місцевого самоврядування, раціонального використання власних і залучених фінансових ресурсів в інтересах місцевих жителів [4, с. 16].

Упродовж останніх років в Україні ключова роль у розвитку системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування належить саме реалізації політики бюджетної децентралізації, оскільки місцеві бюджети складають основу цієї системи. Однак процес становлення й імплементації положень бюджетної децентралізації в Україні відбувається досить повільно та з певними труднощами.

У теоретичних і практичних дослідженнях поняття “децентралізація” є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від лат. *de* – “протиставлення”, *centralis* – “центральный”) трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації [5, с. 8].

У широкому розумінні децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів. Окрім цього, децентралізація – це специфічний метод управління, який є важливим для місцевої демократії та розвитку [6, с. 7].

Отже, в результаті реалізації політики децентралізації влади відбувається зміна системи управління з монопольно-ієрархічної на партнерсько-горизонтальну, а значна

частина повноважень і фінансових ресурсів переходить від органів державної влади до органів місцевого самоврядування.

Децентралізації влади – це процес передачі повноважень від центральних органів влади до місцевих. Тобто, це ніщо інше, як перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами, з одного боку, і органами регіонального самоврядування, з іншого [7]. Такий перерозподіл влади у бюджетній сфері надає можливість органам місцевої влади краще опікуватись своїми громадянами та задовольняти їх потреби. Оскільки надання суспільних послуг громадянам з урахуванням їхніх потреб здійснюється саме на місцевому рівні, а також враховуючи те, що в умовах сьогодення відбувається поглиблення демократичних основ суспільного життя в Україні, нині в умовах децентралізації влади важливе значення набуває підвищення ефективності фінансової політики місцевих органів влади.

Процес децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування передбачає створення ефективної системи державного управління регіональним розвитком, спроможної забезпечити для населення кожної громади якісні та доступні публічні послуги (у сфері охорони здоров'я та освіти населення, адміністративних послуг тощо), гарантувати безпеку життєдіяльності людини незалежно від місця її проживання. Бюджетна децентралізація є невід'ємною складовою процесів стимулювання економічного зростання територіальних громад, оскільки її роль полягає у створенні дієвих стимулів щодо зацікавленості громад та органів місцевого самоврядування у тому, щоб залучити в регіони інвесторів; сприяти розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу, samozайнятості населення. Адже, чим більше на певній території буде бізнес-структур, тим більше надходжень отрима-

ють місцеві бюджети, і тим більше коштів громада зможе витратити на власний благоустрій, на вирішення нагальних питань місцевого розвитку. Така система передбачає знищення корупції щодо поведінки “влада – бізнес”, підвищення відкритості та прозорості у сфері прийняття рішень органів місцевого самоврядування щодо благоустрою та саморозвитку територіальних громад [8].

Американський науковець Дж. Ма вирізняє три проблеми, з якими стикаються країни, що розвиваються, на шляху до децентралізації державного управління: значні регіональні диспропорції; обмежені адміністративні можливості місцевих управлінь; відсутність механізмів, що гарантують відповідальність органів місцевої влади. За цих умов буде недоцільною повна автономізація місцевого управління [9].

Україна також стикнулася з зазначеними проблемами, а саме:

- розпочаті трансформаційні процеси в межах державних фінансів відбуваються з урахуванням, а також під впливом попередньої практики та досвіду розбудови, організації, управління централізованою бюджетною системою;

- процес удосконалення податкової, бюджетної, пенсійної, митної систем та інших складових державних фінансів, як правило, був спрямований суто на вирішення тих проблем, які нагромадилися в окремих ланках фінансової системи і не торкався поліпшення державного господарства загалом [10, с. 7];

- відсутність комплексного підходу щодо реформування місцевого самоврядування, яке повинно включати конституційну, адміністративну, територіальну та бюджетну реформи [11, с. 44];

- фрагментарність і непослідовність розвитку всієї сукупності складових організаційної структури місцевих фінансів, а також системне недовиконання розпочатих реформ у галузі публічних фінансів.

Передумовою для формування фінансової політики місцевого самоврядування є її органічна підпорядкованість соціально-економічній політиці територій, яка першочергово базується на виконанні покладених на місцеві органи влади функцій і завдань, для виконання яких потрібні відповідні фінансові ресурси.

Найважливішим завданням фінансової політики на місцевому рівні є надання місцевим органам влади засобів для виконання усіх поставлених перед ними завдань. Досягнення цього завдання неможливе без наявності необхідних повноважень згідно з принципом субсидіарності та відповідної організації системи місцевих фінансів. Такою моделлю організації місцевих фінансів є модель партисипативного управління, яка передбачає залучення усіх стейкхолдерів (приватного сектору, громадських організацій, активних жителів громади) до вироблення дієвої фінансової політики на місцевому рівні. Фінансова політика на рівні територіальної громади має враховувати інтереси територіальної громади, а не лише держави. Відповідність фінансової політики громадським інтересам досягається участю представників територіальної громади в управлінні фінансовими ресурсами [12, с. 55].

Фінансова політика повинна базуватися на принципах, орієнтованих на досягнення конкретних цілей, які стоять перед органами місцевого самоврядування з метою ефективного управління фінансовими ресурсами територіальної громади (табл. 1).

З теоретичних позицій зазначені принципи розширюють погляди на формування і реалізацію ефективної фінансової політики на місцевому рівні, а з практичних – сприяють створенню ефективної фінансової політики на локальному рівні і в країні загалом та збільшенню фінансового потенціалу територіальних одиниць, забезпеченню фінансової самостійності місце-

Принципи фінансової політики місцевого самоврядування*

Принцип	Сутність принципу
Наукової обґрунтованості	Поставлені цілі узгоджуються з наявним і потенційним обсягом фінансових ресурсів
Соціальної спрямованості	Обов'язковість якості економічного зростання, що відображає посилення соціальної спрямованості економічного розвитку регіонів
Об'єктивності	Відображення в фінансовій політиці об'єктивних процесів, що відбуваються в регіонах відповідно до економічних умов
Цілеспрямованості	Досягнення встановлених місцевими органами влади цільових орієнтирів за певний період, взявши за основу обґрунтовані стратегічні і тактичні цілі
Макроекономічної стабільності	Фінансова політика повинна будуватися на реальних показниках соціально-економічного розвитку регіонів країни, що дасть змогу знизити ризики недофінансування бюджетних програм на місцевому рівні
Поступового розвитку	Нарощування економіко-бюджетної потужності, що враховує послідовність і поступальність процесу розвитку (збільшення податкового потенціалу і бюджетних доходів можуть мати тимчасовий розрив)
Балансу інтересів	Урахування інтересів усіх учасників фінансових відносин у регіоні (створення умов для розвитку бізнесу, рівні умови доступу громадян до суспільних благ, збалансованість усіх місцевих бюджетів регіону)
Фінансової самозабезпеченості	Нарощування економіко-бюджетної потужності регіональної системи при збалансованості економіки всього регіону і всіх ланок бюджетної системи формує потенціал саморозвитку територіальних громад
Ефективності та результативності	Оцінка якості реалізації фінансової політики місцевого самоврядування щодо ефективного витрачання коштів та прогнозування очікуваного фінансового результату
Гласності	Відвертість, прозорість і підконтрольність бюджетних стосунків на всіх стадіях бюджетного процесу, що дасть змогу створити умови для ефективного і раціонального проведення фінансової політики на рівні територіальних одиниць
Публічності	Напрямки та результати діяльності органів місцевого самоврядування висвітлюються у засобах масової інформації з метою регулярного інформування громадян про використання їх коштів

* Складено на основі [2; 13, с. 35].

вих органів влади. Впровадження у практичну діяльність цих принципів сприятиме підвищенню якісних параметрів надання фінансових послуг населенню, зниженню необґрунтованого і нераціонального використання фінансових ресурсів між окремими бюджетними програмами.

З 2015 р. поряд із функціонуванням обласних, районних бюджетів і бюджетів місцевого самоврядування, до яких належать бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (в т. ч. районів у міс-

тах), склад бюджетної системи України поповнився новим видом місцевих бюджетів – бюджетами об'єднаних територіальних громад.

У 2015 р. було створено 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), в 2016 р. – ще 198. Тобто, на початок 2017 р. в Україні успішно функціонує 367 ОТГ. Однак формуванню нових громад часто протидіють на місцевому рівні, через різне бачення доцільності їх створення місцевими осередками партійних організацій, які розглядають об'єднання територіальних громад не

з точки зору подальшого розвитку, а через призму електоральних симпатій виборців на тій чи іншій території [14].

Упродовж останніх двох років в Україні здійснено реальні кроки в напрямку передачі регіонам і територіальним громадам певних повноважень і фінансових ресурсів для їх реалізації. Так, внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України дозволило:

- розширити права органів місцевого самоврядування щодо прийняття рішень – їм надано повну бюджетну самостійність щодо наповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень;

- запровадити нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин;

- збільшити джерела формування дохідної частини місцевих бюджетів шляхом передачі окремих доходів з державного бюджету та підвищити фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів тощо.

Пріоритетами запроваджених змін визначено розширення прав органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень та надання їм повної бюджетної самостійності щодо наповнення своїх бюджетів та здійснення видаткових повноважень. Одночасно передбачено збільшення джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі окремих доходів з державного бюджету, запровадження нового виду податку – акцизного податку з кінцевих продажів, розширення бази оподаткування податком на нерухомість. Також запроваджено новий механізм бюджетного регулювання – систему тотального збалансування усіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податко-спроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. При цьому, вирівнювання здійснюється лише по одному податку – податку на доходи фізичних

осіб, решта платежів залишаються в повному розпорядженні місцевих органів влади.

Для здійснення видатків на делеговані державою повноваження в галузях освіти та охорони здоров'я запроваджено нові субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – освітню та медичну.

Водночас змінами до Податкового кодексу України підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів, зокрема шляхом надання права самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг з їх сплати.

Результати виконання місцевих бюджетів у 2015 р. підтверджують, що зміни до бюджетного та податкового законодавства забезпечили реальний ріст ресурсу місцевих бюджетів та підвищення рівня їх фінансової забезпеченості.

Так, у 2015 р. доходи загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (без трансфертних платежів) зросли, порівняно з 2014 р., на 43,8% (у 2014 р., порівняно з 2013 р., – лише на 4,4%).

Приріст надходжень до загального фонду проти 2014 р. становив 29,6 млрд. грн., або 42,1%, тоді як, за експертною оцінкою фахівців Міністерства фінансів, він прогнозувався в сумі 22,4 млрд. грн. Як результат у 2015 р. до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 99,8 млрд. грн., що становить 116,0% до річних призначень, затверджених місцевими радами [15].

Слід зазначити, що базовими джерелами наповнення місцевих бюджетів є податкові надходження, а саме: податок на доходи фізичних осіб, податок на майно та акцизний податок, а також міжбюджетні трансферти.

Зазначимо, що у 2015 р. забезпечено приріст надходжень по всіх податках, зокрема: податку на доходи фізичних осіб – 23,1% (рис. 1) або 10,1 млрд. грн. (у 15 регі-

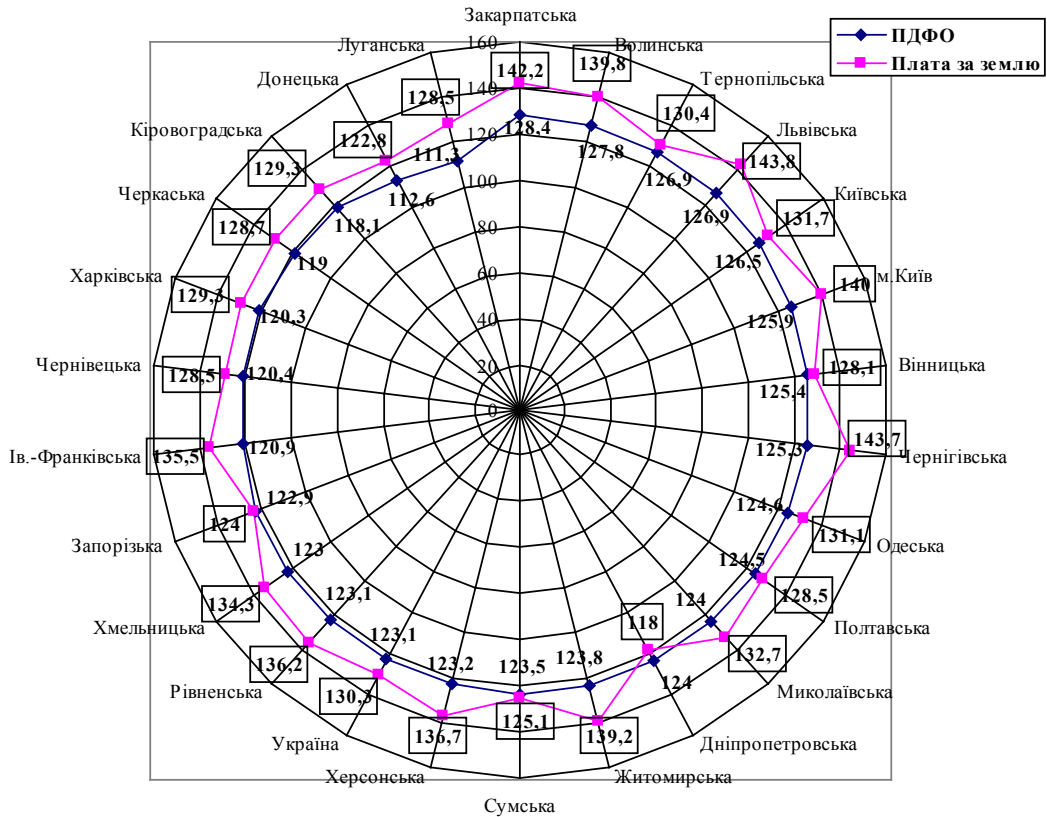

Рис. 1. Темпи зростання фактичних надходжень ПДФО та плати за землю за 2015 р. до 2014 р. (%)

онах з 25 темп зростання вище середнього по Україні); платі за землю – 30,3% або 3,4 млрд. грн. (у 14 регіонах з 25 темп зростання вище середнього по Україні) [16; 17].

Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2015 р. становили 736,9 млн. грн. (затверджені місцевими радами – 530,0 млн. грн. з урахуванням змін). Надходження акцизного податку у 2015 р. – 7670,1 млн. грн. За всіма податковими надходженнями до місцевих бюджетів у середньому по Україні спостерігалось стабільне виконання та перевиконання прогнозних показників.

Ще одним вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є міжбюджетні

трансферти. Так, протягом 2015 р. місцеві бюджети отримали 174195,7 млн. грн. трансфертів, що становить 98,7% від передбачених розписом асигнувань на 2015 р.

Так, у 2015 р. перерахована базова доцятія в сумі 5261,9 млн. грн. або 98,2% розпису асигнувань на 2015 р. Субвенції на соціальний захист населення перераховані в сумі 63298,2 млн. грн. або 99,4% від передбачених розписом на цей період в межах фактичних зобов'язань. Освітню субвенцію перераховано в сумі 44085,3 млн. грн. або 100% до розпису на відповідний період. Медичну субвенцію у 2015 р. перераховано в сумі 46177,0 млн. грн. або 100% до розпису на відповідний період. Субвенцію на підго-

товку робітничих кадрів перераховано в сумі 5486,1 млн. грн. або 100% до розпису на відповідний період. Такі позитивні зрушення пояснюються змінами в системі бюджетного планування, за яке на місцевому рівні з 2015 р. відповідали виключно органи місцевого самоврядування, та запровадження нової системи вирівнювання, яка більшу частину коштів дозволяла залишати на місцях.

Як бачимо, нова система вирівнювання є стимулюючою, оскільки раніше з місцевих бюджетів-донорів на користь державного бюджету вилучалися всі кошти, то тепер тільки 50% і лише для вирівнювання спроможності інших територій, а не до державного бюджету. Внаслідок застосування нової системи бюджетного планування та вирівнювання у 2015 р. на 22% зменшилася кількість дотаційних місцевих бюджетів, а на 11,5% зросла кількість місцевих бюджетів-донорів, які, таким чином, менше залежать від прийняття рішень у центрі. Натомість, у 2015 р. 10,2% місцевих бюджетів стали повністю збалансованими, а у 2014 р. таких бюджетів взагалі не було [18, с. 20].

Таким чином, основними факторами, які вплинули на зростання надходжень місцевих бюджетів, були:

- реалізація реформи міжбюджетних відносин та надання місцевим органам влади бюджетної самостійності, у тому числі в частині встановлення ставок податків і їх адміністрування;

- скасування пільг, які надавалися на державному рівні, та надання права місцевим органам влади самостійно приймати рішення з цього питання;

- запровадження надходжень нового податку (акцизний податок) та розширення бази оподаткування за діючими податками;

- підвищення мотивацій до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів.

Зважаючи на вищевикладене, більшість із запропонованих урядових заходів в рам-

ках проведення адміністративно-територіальної та бюджетної реформ є доцільними та спрямовані на забезпечення необхідними фінансовими ресурсами виконання повноважень органів місцевого самоврядування, усунення фіскальних дисбалансів, спричинених диспропорціями у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни. Проте зміни у порядку формування доходів місцевих бюджетів очікуваних позитивних результатів для забезпечення економічного зростання та покращення добробуту населення не принесуть без реалізації виваженої державної політики у напрямку стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання, зменшення тіньового сектору економіки, насамперед, шляхом створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, реального послаблення податкового тиску, підвищення інвестиційної привабливості, стабілізації фінансової системи [19, с. 217], боротьби з корупцією тощо.

Незважаючи на здобутки в системі децентралізації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування у 2014–2015 рр., необхідно продовжувати реалізацію Програми регіонального розвитку адміністративно-територіальних одиниць та розробляти проекти розвитку територіальних громад.

Висновки. Переважна більшість вітчизняних науковців вважають, що оптимальними шляхами вирішення проблем економічного зростання територій та пріоритетними напрямами фінансової політики органів місцевого самоврядування є [2; 20, с. 52]:

- підвищення добробуту і поліпшення якості життя населення;

- залучення інвестицій на територію громади за рахунок формування сприятливого інвестиційного клімату;

- забезпечення і підтримка сталого зростання економіки регіону;

– надання фінансової та матеріальної допомоги малому та середньому бізнесу, пільгове оподаткування, організація пожертвувань і добровільних внесків для створення підприємств з обслуговування соціально-економічної інфраструктури;

– формування ділової інфраструктури з наданням якісних інформаційних, аудиторських, юридичних, консалтингових послуг;

– покращення якісного стану об'єктів технічної інфраструктури, а саме: доріг загального користування, мереж водо-, тепло-, газопостачання, телекомунікацій, транспортних шляхів, інших об'єктів стратегічного значення, що перебувають у комунальній власності чи спільному користуванні районних та обласних рад;

– зміцнення дохідної бази регіону та мобілізація внутрішніх податкових резервів;

– підвищення ефективності бюджетних витрат, розвиток практики використання програмно-цільового методу планування видатків, орієнтованого на результати;

– вдосконалення міжбюджетних відносин з метою стимулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад;

– широке залучення громадськості до участі в бюджетному процесі з метою визначення пріоритетних напрямів використання бюджетних коштів в інтересах безпосередніх споживачів соціальних послуг.

Альтернативними формами вирішення проблем місцевого значення є співпраця органів місцевого самоврядування з населенням у процесах розробки та ухвалення рішень щодо життя територіальної громади, завдяки чому можливо забезпечити реальний вплив на прийняття управлінських рішень, які можуть суттєво покращити життєдіяльність громади. З цією метою потрібно запровадити системну розбудову інформаційної взаємодії влади та громади, яка повинна стати одним із головних пріоритетів громад та включати розвиток інформаційних ресурсів, інформа-

ційної інфраструктури, комунікаційних засобів інформування та нормативно-правового забезпечення процесу розбудови задля сталого розвитку відповідної території.

Одним із головних механізмів залучення потенціалу громади до місцевого розвитку є, на наш погляд, створення інформаційних баз програмно-цільових напрямків розвитку міста і громади та суспільних інформаційних баз, в які входять банки ідей та ініціатив громадськості.

В контексті сприяння розвитку інфраструктури інформаційної взаємодії влади та громади на базі публічних бібліотек слід залучити сучасну матеріально-технічну базу та комп'ютерні інформаційні бази, тобто створити сучасні інформаційні центри, що дасть можливість розбудувати інформаційну інфраструктуру місцевого самоврядування, наблизити її до населення міста, підсилити можливості зворотного зв'язку влади та громади, що сприятиме ефективному виконанню функцій інформування. Забезпечити можливість інтерактивного діалогу на WEB-сайтах влади з громадськістю, що може стати каталізатором налагодження зворотного зв'язку між ними.

На сьогодні пріоритетним завданням органів місцевого самоврядування є забезпечення належних умов для життєдіяльності мешканців територіальних громад та надання їм необхідних адміністративних і публічних послуг відповідно до загально-визнаних стандартів. В контексті сприяння розвитку територіальних громад потрібно надати можливість найбільш активним громадам безпосередньо контактувати з іноземними інвесторами і донорами технічної допомоги та конкурувати за прямі інвестиції. Відповідно з'являться громади, в яких влада формуватиме під завдання пошуку інвестицій окремі активні команди, а успішні групи цих громад стануть додатковою рекламою реформ, що здійснюються в державі.

Отже, ефективна фінансова політика органів місцевого самоврядування має бути спрямована на створення сприятливих умов для стійкого соціально-економічного розвитку територій, формування нових, адаптованих до сучасних реалій, об'єднань територіальних громад за умов децентралізації бюджетних відносин та з урахуванням особливостей економіко-політичної ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. *Короткий огляд реформи місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні [Електронний ресурс] // Інститут громадянського суспільства. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/korotkyj-oglyad-reformy-mistseвого-sam/>*
2. Долженко І.І. Теоретико-методичні підходи до формування фінансової політики місцевого самоврядування / І.І. Долженко // *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 168, ч. 2. – С. 238–243.*
3. Видіборець А.П. Критеріальні основи ефективності фінансової політики місцевих органів влади / А.П. Видіборець // *Інноваційна економіка. – 2013. – № 9(47). – С. 93–99.*
4. *Финансово-экономические проблемы муниципальных образований / под. ред. П.Г. Сычева, К.И. Таксура. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 704.*
5. Дроздовська О.С. Фінансова децентралізація: об'єктивна необхідність та основні цілі / О.С. Дроздовська // *Наукові праці НДФІ. – 2002. – № 2(170). – С. 8–14.*
6. *Децентралізація та ефективно місцеве самоврядування : навч. посіб. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. – К. : ПРООН МПВСРТ, 2007. – 269 с.*
7. *Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>*
8. Біла С.О. Вплив децентралізації на стимулювання економічного зростання територіальних громад в Україні / С.О. Біла // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Сер. “Економіка і право”. – Вип. 27. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 60–68.*
9. *Ma J. Decentralization from the “Top down”: The Japanese Case [Electronic resource] / J. Ma. – Access mode : www.worldbank.org/mdf/mdf/1/topdown.htm*
10. *Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій : монографія / за ред. О.П. Кириленко. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 376 с.*
11. Кулай А.В. Децентралізація фінансових ресурсів територіальних громад в умовах проведення бюджетної реформи / А.В. Кулай // *Наукові записки НУ “Острозька академія” : зб. наук. праць / Нац. ун-т “Острозька академія”. – Острог, 2013. – Вип. 19. – С. 41–44.*
12. Петрусенко Ю.М. Міжнародні та національні нормативні засади фінансової політики на місцевому рівні / Ю.М. Петрусенко // *Економіка і право. – 2014. – Вип. 25. – Сер. 18. – С. 48–56.*
13. Усков І.В. Сутність і основні напрями розвитку бюджетної політики на місцевому рівні / І.В. Усков // *Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 32–36.*
14. Лабазюк С. Реформа децентралізації забуксувала через ряд політичних факторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ngp-ua.info/2017/01/30987>
15. Інформація щодо стану виконання місцевих бюджетів України: перші здобутки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/news/view/vikonannia_dohodiv.
16. *Бюджетна децентралізація – 2015 та її результати – офіційно [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1674>.*
17. Корень Н.В. Аналіз та оцінка реалізації бюджетної децентралізації в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегіч-

них досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2242/>

18. Місцеве самоврядування в Україні 2015. Асоціація міст України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://auc.org.ua/>

19. Лободіна З.М. Трансформація доходів місцевих бюджетів у контексті проведення адміністративно-територіальної реформи / З.М. Лободіна // Збірник матеріалів доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток регіонів та громад в умовах адміністративно-територіальної реформи: перспективи та загрози”. – Тернопіль – Вишнівець: THEU, 2015. – С. 213–217.

20. Корягін М.В. Бюджетна політика за умов децентралізації бюджетних відносин / М.В. Корягін // Вісник Львівської комерційної академії / ред. кол. : Г.І. Башнянин, В.В. Апопій, О.Д. Вовчак [та ін.]. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 38. – 342 с.

References

1. Korotkyi ohliad reformy mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi vlady v Ukraini [A brief overview of local government reform and territorial power in Ukraine] Instytut hromadianskoho suspilstva – Institute of Civil Society. Available at: <http://www.csi.org.ua/korotkyj-oglyad-reformy-mistsevogo-sam/>
2. Dolzhenko, I.I. (2011). Teoretyko-metodychni pidkhody do formuvannia finansovoi polityky mistsevoho samovriaduvannia [Theoretical and methodological approaches to the formation of financial policy of local government]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy – Scientific bulletin of National university of life and environmental sciences of Ukraine*, 168, 2, 238–243 [in Ukrainian].
3. Vydiborets, A.P. (2013). Kryterialni osnovy efektyvnosti finansovoi polityky mistsevyykh orhaniv vlady [Criterion basis of financial policy efficiency of the local government]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 9(47), 93–99 [in Ukrainian].
4. Syichev, P.G. Taksur, K.I. (Eds.). (2002). *Finansovo-ekonomicheskie problemy munitsipalnykh obrazovaniy [Financial and economic problems of municipalities]*. Moscow: *Finansyi i statistika [in Russian]*.
5. Drozdovska, O.S. (2002). *Finansova det-sentralizatsiia: obiektyvna neobkhdnist ta osnovni tsili [Financial decentralization: the objective necessity and the basic goals]*. *Naukovi pratsi NDFI – Research papers of NDFI*, 2(170), 8–14 [in Ukrainian].
6. *Detsentralizatsiia ta efektyvne mistseve samovriaduvannia [Decentralization and effective local self-government]*. (2007). Kyiv: PROON MPVSRT [in Ukrainian].
7. *Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI [Budget code of Ukraine]*. (2010, July, 8). Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
8. Bila, S.O. (2014). *Vplyv detsentralizatsii na stymuliuvannia ekonomichnoho zrostantia terytorialnykh hromad v Ukraini [Decentralization influence on stimulating Ukrainian territorial community's economic growth]* *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriiia “Ekonomika i pravo – Science magazine named NEA MP Dragomanova. Series “Economics and law”*, 27, 60–68. Kyiv: *Vydvo NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian]*.
9. Ma J. *Decetralization from the “Top down”: The Japanese Case*. Available at: www.worldbank.org/mdf/mdf1/topdown.htm
10. Kyrylenko, O.P. (Eds.). (2008). *Modernizatsiia mistsevyykh finansiv Ukrainy v umovakh ekonomichnykh i sotsialnykh transformatsii [Modernization of local finance of Ukraine in conditions of economic and social transformations]*. Ternopil: *Ekonomichna dumka [in Ukrainian]*.
11. Kulai, A.V. (2013). *Detsentralizatsiia finansovyykh resursiv terytorialnykh hromad v umovakh provedennia biudzhetnoi reformy [Decentralization of financial resources of territorial communities in terms of the budget reform]*. *Naukovyi zapysky NU “Ostrozka akademiia” – Scientific notes of NU “Ostroh academy”*, 19, 41–44 [in Ukrainian].
12. Petrushenko, Yu.M. (2014). *Mizhnarodni ta natsionalni normatyvni zasady finansovoi polityky na mistsevomu rivni [International and national*

legal framework of financial policy on local level]. Ekonomika i pravo – Economy and law, 48–56. Series 18 [in Ukrainian].

13. Uskov, I.V. (2011). *Sutnist i osnovni napriamy rozvytku biudzhetnoi polityky na mistsevomu rivni [The essence and main directions of development budget of local politics]. Ekonomika APK – Economics of AIC, 9, 32–36 [in Ukrainian].*

14. Labatut, S. *Reforma detsentralizatsii zabuksuvala cherez riad politychnykh faktoriv [Decentralisation reform stalled because of a number of political factors]. Available at: <https://ngp-ua.info/2017/01/30987>*

15. *Informatsiia shchodo stanu vykonannia mistsevyykh biudzhetyv Ukrainy: pershi zdobutky [Information regarding the status of execution of local budgets in Ukraine: the first achievement]. Available at: http://minfin.gov.ua/news/view/vikonannia_dohodiv.*

16. *Biudzhetna detsentralizatsiia – 2015 ta yii rezultaty – ofitsiino [Fiscal decentralization – 2015 and the results officially]. Available at: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1674>.*

17. Koren, N.V. *Analiz ta otsinka realizatsii biudzhetnoi detsentralizatsii v Ukraini [The analysis and evaluation of the implementation of fiscal decentralization in Ukraine]. Analitichna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen – Analytical note. The national Institute for strategic studies. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/2242/>*

18. *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini 2015. Asotsiatsiia mist Ukrainy [The local self-government in Ukraine in 2015. The Association of cities of Ukraine]. Available at: <http://auc.org.ua/>*

19. Lobodina, Z.M. (2015). *Transformatsiia dokhodiv mistsevyykh biudzhetyv u konteksti provedennia administratyvno-terytorialnoi reformy [The transformation of income of local budgets in the context of the administrative-territorial reform] Zbirnyk materialiv dopovidei mizhnarodnoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii “Rozvytok rehioniv ta hromad v umovakh administratyvno-terytorialnoi reformy: perspektyvy ta zahrozy” – Collection of materials of reports international scientific and practical conference “Development of regions and communities in the administrative-territorial reform: opportunities and threats”. Ternopil – Vyshnivets: TNEU [in Ukrainian].*

20. Koriahin, M.V. (2011). *Biudzhetna polityka za umov detsentralizatsii biudzhetnykh vidnosyn [The budget policy under decentralization of budgetary relations]. Bashnianyn, H.I., Apopii, V.V., Vovchak, O.D. (Eds.). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi komertsii noi akademii – Publishing house of Lviv commercial academy, 38, 342 [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 16.09.2016.